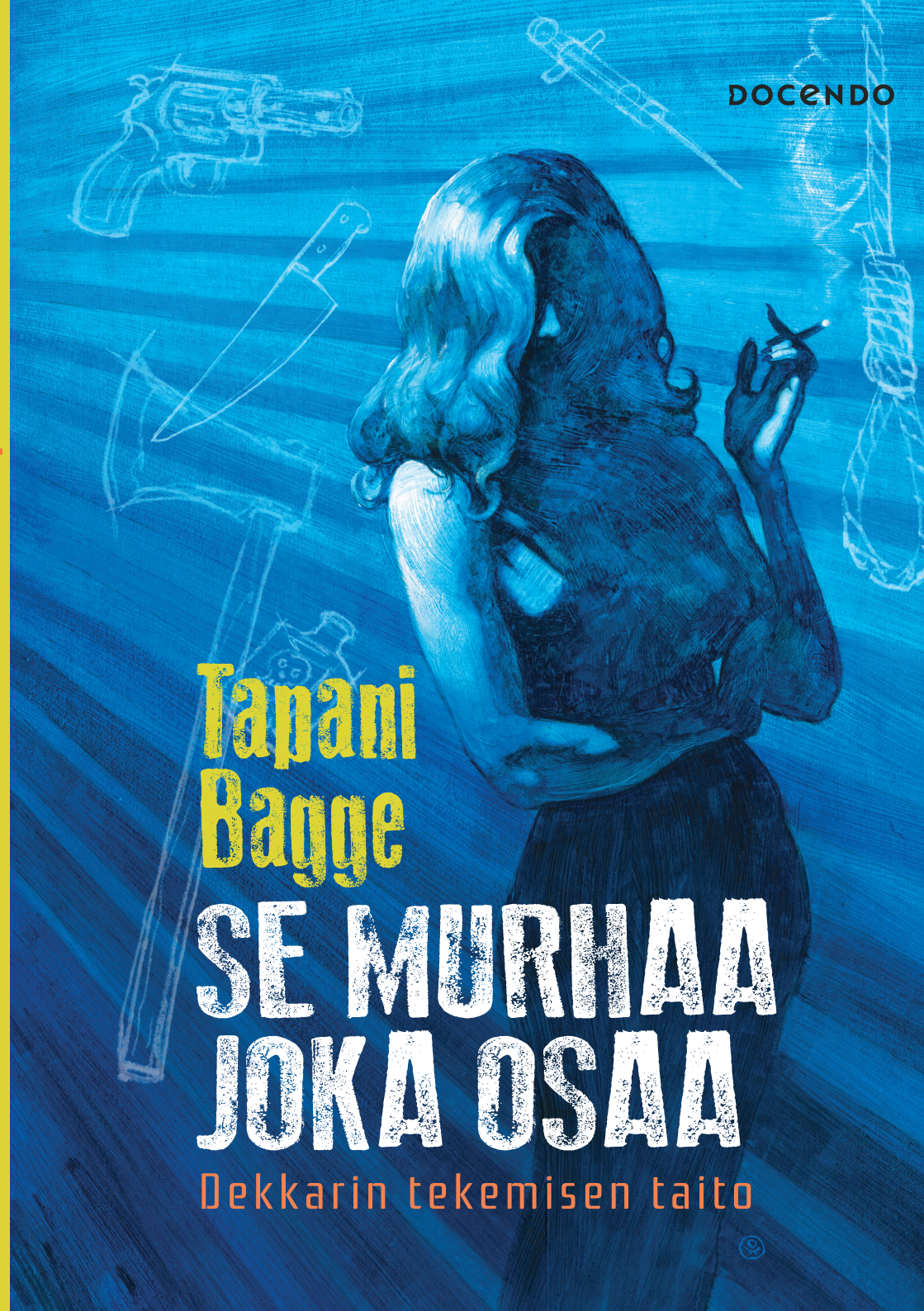

DOCENDO

**Tapani
Bagge**

SE MURHAA JOKA OSAA

Dekkarin tekemisen taito

SE MURHAA JOKA OSAA

Dekkarin tekemisen taito

Tapani Bagge

SE MURHAA JOKA OSAA

Dekkarin tekemisen taito

DOCENDO

Ensimmäinen painos

Copyright © Tapani Bagge ja Docendo 2025

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Kannen kuva: Ossi Hiekkala

Ulkoasu: Päivi Veijalainen

ISBN 978-952-850-514-3

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@docendo.fi

Sisältö

Miksi murhaopas?	7
1. Miksi kirjoittaisin dekkarin? Rahasta vai rakkaudesta?	9
2. Mistä kirjoittaisin dekkarin?	15
3. Millaisen dekkarin kirjoittaisin?	25
4. Mitä sääntöjä dekkarissa on?	51
5. Miten paljon taustatyötä dekkari vaatii?	83
6. Miten dekkariin luodaan henkilöitä?	83
Mitä merkitystä niillä on?	83
7. Miten henkilöitä käytetään?	97
Mitä merkitystä on näkökulmalla?	97
8. Milloin ja missä kirjoittaisin dekkarin?	103
Miten nopeasti pitää kirjoittaa?	103
9. Aikataulukon arvoitus	107
10. Miten dekkarin juoni rakennetaan?	111
11. Murhatavan ja murhattavan valinta	135
12. Miten valitaan tyyli?	141
13. Miten dekkari aloitetaan? Kuinka käytetään miljöötä ja säätä?	147
14. Roald Dahl: Kuinka tullaan kirjailijaksi?	153
15. Elmore Leonardin kymmenen kirjoittamissääntöä	155
16. Miten saa jännityksen nousemaan ilman hiivaa?	159
17. Miten saa dialogin toimimaan?	163
18. Dekkariniksejä	167
19. Miten tarinan saa vetämään?	171

20. Baggen käskyt	177
21. Baggen kysymykset	179
22. Miten dekkari lopetetaan?	181
23. Lopputarkastus – eli pitääkö tätä muka vielä korjailla?	185
24. Onko dekkarissa tasoja?	189
25. Kuinka kustantajaa lähestytään – ase kädessä vai ilman?	191
26. Filmi- ja tv-oikeudet, kuunnelma-, näytelmä- ja sarjakuvaversiot	201
27. Toisen kirjan vaikeus	207
Lähteet	209

MIKSI MURHAOPAS?

Kun 11-vuotiaana kirjoitin ensimmäisen kirjani, sain Niilo-se-dältäni Matti Kuusen kirjasen *Miten opin kirjoittamaan paremmin*. Setäni, osuvalta runoilijanimeltään ”Sattumien Sakari”, oli hankkinut sen Kiljavalla pidettyä kirjoittajakurssia varten.

Se murhaa joka osaa on kaikkiaan sadas julkaistu kirjani. Rikosromaaneita tai -novellikokoelmia olen tehnyt parikymmentä.

Vuosien varrella on tullut luettua kirjoittajaopas poikineen ja tyttärineen. Suurin osa englanniksi, koska meikäläinen tarjonta oli pitkään aika olematonta. Olen saanut niistä oppia, varsinkin alkuun, mutta monesti myös väitellyt niiden kanssa tai kironnut niiden tyyperyyttä.

Varsinaisen kirjoittajakouluni kävin 1980-luvulla Seppo Tuiskun vetämässä Jerry Cotton -akatemiassa. Vuonna 1987 pistäydyin Ori-veden opistolla Suomen ensimmäisellä dekkarikurssilla. Yhdeksänkymmentäluvulla kävin Ylen käsikirjoittajakurssin ja muu-

tamia muitakin elokuva- ja tv-kursseja, yhden näytelmäkurssinkin.

Kaksituhattaluvulla minua pyydettiin opettamaan kirjoittajia, ensin Turun kristillisen opiston ammattikirjoittajakursseille ja sitten Oriveden opistoon. Olen vetänyt Oriveden suvessa viikon mittaista dekkaripajaa vuodesta 2004 lähtien. Lyhyempiä pajoja olen pitänyt pitkin poikin maata – Helsingistä Kemiin, Porista Ruokolahdelle.

Olen huomannut, että aloittelevat dekkarintekijät painivat aivan samojen ongelmien kanssa kuin kaikki muutkin fiktion kirjoittajat. Dekkarissa tarinan ja taustatyön osuus usein korostuu, mutta yhtä tärkeää on henkilöiden kehittely ja varsinainen ilmaisu.

Dekkaripajoissa on keskitytty lähinnä novellin tekemiseen, koska harva ehtii viikossa kirjoittaa romaania. Novelli on hyvä tapa harjoitella. Toisaalta se on myös oma muotonsa, jolla on tiiviytensä vuoksi osin eri vaatimukset kuin romaanilla.

Jotkut oppilaat ovat käyttäneet dekkaripajaani rikosromaanikäsikirjoituksen alulle panemiseen tai kehittelyyn. Jotkut ovat jopa löytäneet kirjalleen kustantajan. Pajasta huolimatta vai pajan ansiosta, sitä en tiedä.

Tässä kirjassa käsitellään sekä rikosromaania että -novellia. Pääpaino on kuitenkin romaanissa, koska rikosnovelleilla ei nykyään ole hirveästi julkaisukanavia.

Tekstin lisäksi tässä kirjassa on tehtäviä. Ne tekemällä lukija voi vaihteittain kirjoittaa oman rikosnovellinsa ja -romaaninsakin. Suosittelen aloittamaan novellilla.

Pajoissa on huomattu, että murhien ja muiden rikosten suunnittelu porukalla on yllättävän hauskaa puuhaa. Voin vakuuttaa, että se on sitä myös omin päin. Mutta kuten mikä tahansa harras-

tus tai ammatti, dekkarin kirjoittaminen on hauskeempaa, jos sen osaa.

Siksi tein tämän oppaan.

Joku ehkä ihmettelee kirjan rankahkoa nimeä. Kirjailija on harras, joka kerää kaikkea käyttökelpoista tai kiiltävää. Kun varastaa, kannattaa varastaa parhailta. ”Se murhaa joka osaa” on peräisin Raymond Chandlerin mainion dekkariesseen *The Simple Art of Murder* suomennoksesta. Juttu ilmestyi Eero Huhtalan kääntämänä Chandlerin novellikokoelmassa *Helmistä on vain harmia*.

Ensimmäisen Chandlerini, romaanin *Nainen järvessä*, sain mummolassa käteeni Niku-sedältä kymmenvuotiaana. Niinpä omistan tämän kirjan Niilo Baggen (1926–1987) muistolle.

E-kirjajulkaisua varten tein kirjaan muutaman päivityksen.

Hattelmalassa 9.1.2025

Tapani Bagge

MIKSI KIRJOITTAISIN DEKKARIN?

Rahasta...?

Kun 12-vuotiaana julkaisin nuortenjännärin Keski-Uusimaassa, sain palkkiota 80 markkaa. Totesin, että tällähän rikastuu. Täytyy ryhtyä isona kirjailijaksi.

Nyt olen kirjoittanut elääkseni jo 42 vuotta, mutta rikastumista odotan yhä. Tällä alalla ja näillä markkinoilla se on kuta kuinkin mahdotonta.

Kirjailijaliitossa on yli 900 jäsentä. Tutkimuksen mukaan jäsenet ansaitsevat kirjoillaan keskimäärin 1 700 euroa vuodessa. Ei ihme, että apurahoilla on kysyntää.

Myyntilistojen kymmenen kärki tienaa kohtuullisen hyvin, mutta suuryritysten toimitusjohtajien kanssa heidän on turha lähteä kisaan.

Kymmenen myydyimmän joukossa on yleensä muutama dekkari. Niiden tekijät ovat vuodesta toiseen samat. Lukijat ovat uskollisia, kun ovat suosikkinsa löytäneet. Muiden dekkarien myynti ei ole juuri sen suurempi kuin tavallisen romaanin.

Suosituksen tekijän ei Suomessa kannata julkaista kahta dekkaria vuodessa, koska se heikentää molempien myyntiä. Kirjailijan täytyy siis olla laaja-alainen ja ahkera. Tai saada se yksi kirja myymään todella hyvin.

Nykyään on onneksi myös Sanasto. Lainauskorvaukset ovat tuntuva lisä dekkaristin laihaan tilipussiin.

...vai rakkaudesta?

Minä en valinnut dekkaria. Dekkari valitsi minut.

Kun seitsemänvuotiaana aloin kahlata läpi Keravan kirjaston lastenosaston valikoimia, huomasin pitäväni paitsi huumorista myös jännityksestä ja seikkailusta. Kun kymmenvuotiaana siirryin aikuisten puolelle, ensimmäisenä oli vastassa dekkarihylly. Sieltä löytyi paljon mieluista lukemista.

Jos et ole koskaan lukenut yhtään dekkaria eikä koko laji kiinnosta sinua, sinun tuskin kannattaa ruveta rikoskirjailijaksi. Ainakin kannattaa lukea muutama alan kirja pohjaksi. Ylipäättään tarinan kertominen sanoin on helpompaa, jos on päässä valmiita malleja siitä, miten tarinaa voi kertoa. Voi valita sen, joka siihen kohtaukseen ja kirjaan sopii, tai kehittää mallien pohjalta oman, vielä sopivamman.

Muuten joutuu keksimään pyörän uudestaan. Kivireen vetä-

minen ei ole kovin kiitollista puuhaa.

Romaanin kirjoittaminen on kovaa työtä, joka vaatii sitkeyttä. Vielä enemmän vaatii sitkeyttä niin hyvän käsikirjoituksen tekeminen, että sille saa kustantajan. Jos työhön ryhtyy pelkän rahan ja maineen vuoksi, on väärillä jäljillä. Tuskin edes saavuttaa kumpaakaan.

Jos pitää dekkarien lukemisesta, voi hyvinkin pitää niiden kirjoittamisesta. Ja jos sydän on mukana, sen yleensä näkee lopputuloksesta. Lukija huomaa, ettei tekstiä ole tehty väkisin.

MISTÄ KIRJOITTAISIN DEKKARIN?

Niin paljon on aiheita rikostarinaan. Niitä löytyy sieltä mistä muihinkin tarinoihin: omista kokemuksista, ihmisiltä kuul-
luista jutuista, lehti uutisista, netistä, ilmasta. Myös muut kirjat
ja elokuvat ovat osa ideavarastoa. Samoin näytelmät, sarjakuvat,
pelit...

Dekkariaiheita löytyy myös rosvojen, poliisien, asianajajien ja oikeuslääkärien muistelmista ja elämäkertoista. *Pohjolan poliisi kertoo* -kirjasarja on oikea ideoiden aarreaitta. Siinä tarinat ovat tosia, nimet vain on muutettu syyllisten ja syyttömien suojele-
miseksi. Kirjoittajina ovat poliisit, joten kirjallinen taso vaihtelee, mutta faktat tulevat ilmi.

Jos on itse poliisi, rosvo, rikosasianajaja tai rikostoimittaja, dekkari-ideoita tulee vastaan päivittäin. Mutta niin niitä tulee kenelle tahansa. Ne pitää vain huomata ja poimia talteen muhi-

maan. Ajan mittaan niihin tarttuu kaikenlaista lisäideaa, paikkoja ja henkilöitä ja muita yksityiskohtia, ja isona niistä ehkä kasvaa kirja.

Hautumisvaihe on tärkeä. Silloin alitajunta työstää aihetta, joka saa yhä uusia merkityksiä ja yhteyksiä. Lopulta kaikki tuntuu liittyvän siihen.

Minulla on koko ajan kehitteillä kymmeniä kirjaideoita, niistä ehkä parikymmentä dekkarin aihiota. Osassa niistä on pelkkä työnimi ja epämääräinen idea, osaan on jo kertynyt paljon sekalaista tavaraa, kuten lehtijuttuja tosirikoksista, enemmän tai vähemmän kehiteltyjä henkilöitä, yksittäisiä kohtauksia irtoreplikkeineen, tapahtumapaikkoja, juonikaaren pätkiä, historiallista taustaa, tunnelmia ja säätiloja. Taustatietoa hankin silloin, kun kirjoitan jotain muuta. Tämän opin jo Cottonia tehdessä.

Olen suunnitellut tekemiseni viikon tarkkuudella pari vuotta eteenpäin, sen jälkeen vähän väljemmin. Tiedän suunnilleen oman työtahtini. Suunnitelma kyllä elää, jos tulee uusia tilauksia tai tilaisuuksia tai jokin hanke tuntuu suunniteltua ajankohdaisemmalta.

Esimerkki: syksyllä 2015 minun oli tarkoitus kirjoittaa uusi kirja Hämeenlinna Noir -sarjaan. Työnimenä oli *Kalteriblues* ja olin tehnyt taustatyöni, käynyt tutustumassa Hämeenlinnan vankilaan ja löytänyt mielestäni kylliksi materiaalia rikosromaaniin. Synopsiksen teko sujui vielä melko vaivattomasti, mutta kun aloin kirjoittaa, juttu eteni nihkeästi. Kulutin kolmeen lukuun pari viikkoa ja totesin, että tämä taisi nyt olla tässä. Henkilöt eivät halunneetkaan kertoa minulle tarinaansa. Ehkä olin kohdellut heitä liian huonosti edellisessä kirjassa. Vaikka ei se ollut minun syyä, se oli kohtalo.

Eturivin dekkaristi **Tapani Bagge** on laatinut sadanneksi kirjakseen perusteellisen oppaan rikosromaanin kirjoittamisen tekniikkaan ja taiteeseen. Kirja perustuu Baggen pitkään kokemukseen sekä ammattikirjailijana että dekkaripajojen vetäjänä. Baggen pajasta on moni dekkaristi ponnistanut julkaisukynnyksen yli.

Dekkarin tekemistä koskevat monet samat säännöt ja ongelmat kuin muunkin proosan kirjoittamista. Juonen ja taustatyön lisäksi myös henkilöihin ja kieleen täytyy kiinnittää huomiota. Bagge tarjoaa kirjassa ohjelman ja tehtävät, jota seuraamalla aloittelijakin pystyy löytämään oman dekkarilajinsa ja kirjoittamaan ensin rikosnovellin ja sitten kokonaisen dekkarin – jos vain sitkeyttä riittää. Kokonaisuutta ryydittävät Baggen omat kokemukset ja esimerkit. Myös muilta lajin koti- ja ulkomaisilta mestareilta otetaan oppia.

Tapani Bagge (s. 1962) on Suomen tuotteliampia kirjailijoita, joka on julkaissut kaikkea muuta paitsi runoja. Baggen dekkari-tuotantoon kuuluvat mm. kahdeksanosainen Hämeenlinna Noir -sarja, neljä Valpon etsivästä Väinö Mujusesta kertovaa historiallista dekkaria ja uusi Elviira Noir -poliisiromaanisarja.

ISBN:

978-952-850-514-3

KL 86.07

www.docendo.fi

